LAUSUNTO

Eduskunnan sivistys- ja tiedejaostolle

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023 (HE 154/2022 vp)

Suomen Lukiolaisten Liitto (SLL) kiittää lausuntopyynnöstä ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

SLL lausuu valtion talousarvioesityksestä soveltuvin osin. SLL:ltä kysyttiin lausuntopyynnössä tarkentavia kysymyksiä talousarvioesityksen keskeisistä painotuksista ja kipupisteistä, muun muassa oppivelvollisuuden laajentumisesta ja uudistuksen toimeenpanon resurssitilanteesta, lukiokoulutuksen laatustrategian toimeenpanosta sekä koulutuspaikkojen alueellisesta riittävyydestä.

Yleistä lukiokoulutuksen kehittämisestä

SLL kiittää hallituskauden aikana lukiokoulutukseen tehdyistä panostuksista. SLL kuitenkin muistuttaa, että aiemmista leikkauksista johtuen lukiokoulutuksen rahoitus on tällä hetkellä suurin piirtein vuoden 2013 tasolla. Lukiokoulutusta on uudistettu merkittävästi ja koulutuksen järjestäjille on samaan aikaan määritetty uusia tehtäviä ja velvoitteita. Nykyiset lukiorahoituksen yksikköhinnat eivät kata kokonaan koulutuksen järjestämisestä aiheutuneita todellisia kustannuksia. Onkin aiheellista pelätä, että lukiokoulutukselle määritetyt resurssit eivät tulevaisuudessa riitä laadukkaan ja saavutettavan koulutuksen järjestämiseen. Tästä syystä SLL esittää, että pitkällä aikavälillä lukiokoulutuksen rahoitusta rasittavista opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 23 b §:n mukaisista vähennyksistä luovutaan.

SLL on huolissaan lukioverkon harventumisesta viime vuosien aikana. Lukioverkon harvenemisen myötä yhä useampi nuori joutuu hakeutumaan lukioon kauas kotoaan. Nykyisin alle 60 opiskelijan ja alle 200 opiskelijan lukiot saavat rahoitukseensa korotetun yksikköhinnan. SLL ehdottaa, että tästä niin sanotusta pienten lukioiden lisästä luovutaan ja siirrytään lukioiden saavutettavuuslisään, jossa otetaan huomioon ikäluokan suuruus sekä kunnan syrjäisyys. Tämä turvaa lukiokoulutuksen

saavutettavuutta ja edistää lukiokoulutuksen saatavuutta alueellisen tasa-arvon näkökulmasta sekä suurilla kaupunkiseuduilla että harvempaan asutuilla seuduilla.

SLL pitää tärkeänä, että talousarvioesityksen lukiokoulutukseen liittyvissä toiminnallisissa tavoitteissa on tunnistettu uudistetun lukiolain ja opetussuunnitelman vaatimat panostukset. Lisäksi koronakriisin haitallisten vaikutusten seuraaminen ja paikkaaminen on edelleen keskeistä lukiokoulutuksessa. Tuore Lukiolaisbarometri antaakin osviittaa lukiolaisten voinnista koronavuosien jälkeen: Jopa 62 prosenttia lukiolaisista pitää lukio-opintoja kuormittavina, kun 2019 vastaava luku oli 40 prosenttia. Joka toisen lukiolaisen mielestä koronavirusepidemian aikaiset epäopetusjaksot olivat haitaksi omalle oppimiselle, joten oppimisvajetta paikataan varmasti vielä pitkään eri koulutusasteilla. Lukiolaisten hyvinvointiin ja yhteisöllisyyteen on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Oppivelvollisuuden laajentuminen ja uudistuksen toimeenpanon resurssitilanne

Eduskunta on velvoittanut oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä jatkamaan koko koulutuspolun uudistamiseen ja vahvistamiseen tähtääviä toimia, jotka tukevat oppivelvollisuusuudistuksen tavoitteiden toteutumista ja toimeenpanoa. Tämän turvaamiseksi on SLL:n mielestä tärkeää, että oppivelvollisuusuudistukseen varatun rahoituksen riittävyyttä seurataan ja sitä ollaan valmiita korottamaan, mikäli rahoitus havaitaan riittämättömäksi.

Lukiokoulutuksen laatustrategian toimeenpano

Parhaillaan lausuntokierroksella oleva lukion laatustrategia uhkaa jäädä nimelliseksi. Eduskunta on oppivelvollisuuden laajentamisen käsittelyn yhteydessä edellyttänyt, että “lukiokoulutukseen tulee laatia laatukriteerit, jotta oppivelvollisten oikeus laadukkaaseen lukiokoulutukseen voidaan taata yhdenvertaisesti koko maassa”. Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelmatyössä ei ole luotu laatukriteeristöä, joten laatustrategian toimeenpano tuskin tuottaa suuria muutoksia lukioiden laatutyöhön. Yksi vaihtoehto kriteeristön luomiselle on, että vastuu annetaan Kansalliselle koulutuksen arviointikeskukselle. SLL pitää tärkeänä, että lukiokoulutuksen laatutyölle on osoitettu rahoitusta ja että työtä laatukulttuurin edistämiseksi jatketaan.

Opiskeluhuollon ja opinto-ohjauksen tilanne

Talousarvioesityksen mukaan oppilas- ja opiskelijahuollon palvelujen vahvistamista perusopetuksessa ja toisella asteella jatketaan aiemmin sovitun mukaisesti. Hyvinvointialueiden rahoitusta lisätään oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin lisättyjen henkilöstömitoitusten myötä 8,6 M€ vuodelle 2023. Lain mukainen kuraattorimitoitus on jo voimassa, mutta psykologimitoitus tulee voimaan vasta elokuussa 2023. SLL kiittää, että lisämäärärahan lisäksi psykologien palkkaukseen on varattu erikseen valtionavustusta (12 M€).

SLL on kuitenkin huolissaan uudistukseen varattujen määrärahojen riittävyydestä ja ammattitaitoisen henkilöstön alueellisesta saatavuudesta. Eduskunta on edellyttänyt oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä yksilöllisen ja yhteisöllisen opiskeluhuollon riittävän määrän ja alueellisen saatavuuden turvaamista ja sen seurantaa, mitä myös SLL pitää erittäin tärkeänä. SLL muistuttaa, että yhden ammattilaisen vastuulla oleva opiskelijamäärä ei yksinään kerro kuraattorin tai psykologin työmäärästä, vaan arjessa ratkaisevaa on myös työntekijän vastuulla olevien oppilaitosten ja toimipisteiden määrä. SLL on tyytyväinen, että oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan palvelut tulisi ensisijaisesti järjestää oppilaitoksessa, mutta lukuisiin eri oppilaitoksiin hajaantumista viikon aikana tämä ei kuitenkaan estä. Kaikkien opiskeluhuollon palveluiden tulee olla saatavilla mahdollisimman helposti ja nopeasti opiskelijalle.

Hyvinvointialueiden aloittaessa toimintansa aloittavat myös uudet, alueelliset opiskeluhuollon yhteistyöryhmät. Samalla kuntien tulee liittää koulutuksen järjestäjäkohtainen opiskeluhuoltosuunnitelma omaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaansa. SLL kiittää lämpimästi pienistä, mutta sitäkin tärkeämmistä panostuksista (0,33 M€) alueellisiin opiskeluhuollon yhteistyöryhmiin ja kuntien opiskeluhuoltosuunnitelmiin. On olennaista, että opiskeluhuoltoon liittyvä yhteistyö hyvinvointialueiden ja koulutuksen järjestäjien kesken sujuu moitteetta, joten myös lisämäärärahan riittävyyttä tulee tarkastella vuoden 2023 edetessä.

Tulevien uudistuksien lisäksi on tärkeää kehittää opiskeluhuoltoa itsessään. Nuorten perustason mielenterveystyötä tulee vahvistaa osana opiskelijahuollon sekä opiskeluterveydenhuollon arkea.

Tämä tarkoittaa esimerkiksi henkilöstön täydennyskouluttamista mielenterveyden häiriöiden tunnistamisesta ja hoidosta, sekä ensivaiheen tuen tarjoamista mielenterveys- tai päihdehoitoa tarvitsevalle nuorelle opiskeluhuollossa.

Nuorten hyvinvointia tukisi myös ohjauksen vahvistaminen. Lukion opinto-ohjaukseen kohdistuu nykyisellään merkittäviä paineita ja odotuksia: viime vuosien koulutuspoliittiset uudistukset, kuten oppivelvollisuuden laajentaminen, lukiolain uudistus sekä opiskelijavalintojen uudistukset, edellyttävät tuekseen oikea-aikaista ja laadukasta opinto-ohjausta. Opinto-ohjauksen resurssit eivät kuitenkaan ole kehittyneet vastaavassa suhteessa.

Eduskunta on edellyttänyt oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä, että opinto-ohjaukselle varataan riittävät resurssit ja opinto-ohjauksen saatavuutta seurataan. Tavoite on yhteinen: SLL on jo vuosien ajan esittänyt sitovan opinto-ohjaajamitoituksen toteuttamista ja resurssien kasvattamista opinto-ohjaukseen. Myös hallitusohjelmassa on päätetty selvittää sitova mitoitus opinto-ohjaajien määrälle toisen asteen koulutuksessa, ja selvityksen tulosten on määrä valmistua vuoden 2022 aikana. SLL vaatii, että ohjauksen ja opinto-ohjaajien huutavaan pulaan vastataan jo vuoden 2023 talousarviossa.

Helsingissä 29.9.2022

Lukas Virtala
Puheenjohtaja

Matti Mannonen
Pääsihteeri

Lisätietoja:
koulutuspoliittinen asiantuntija Aliisa Toivanen, 050 395 5334, aliisa.toivanen@lukio.fi
sosiaalipoliittinen asiantuntija Iiris Hynönen, 050 377 7729, iiris.hynonen@lukio.fi